

Sreten ZEKOVIĆ (Cetinje)
Crnogorski kulturni krug – Cetinje
UDK 811.163.4(497.16)(091)

VOJISLAV P. NIKČEVIĆ ETNOGENEZOM I OBJEKTIVNIM PRISTUPOM PROTIV SUBJEKTIVISTIČKE TEORIJE O CRNOGORSKOM NARODU I NACIJI

Cjelovitijem i objektivnim pristupom etnogenezi Crnogoraca, Vojislav P. Nikčević uporno je demistifikovao dugo ozvaničavanu, u nauci odavno prevaziđenu, subjektivističku teoriju o narodu i naciji i njezinu primjenu na crnogorsko pitanje u cjelini, posebno na narodnosno, nacionalno (etničko) i jezičko biće Crnogoraca. Riječ je o kritici tzv. spomenarskoga metoda i pristupa koji na osnovu „pomena srpskoga imena u Crnoj Gori“ legalizuje „srpsku svijest“ u njoj, a na osnovu nje i etničko i jezičko „srpsko biće Crnogoraca“. Navlaštito se kritički bavio prevrednovanjem utemeljivača takvoga subjektivističkog pristupa „srpske svijesti u Crnoj Gori“, Vasilija Đerića, i objektivno i precizno pobijao većinu bitnijih njegovih navoda „pomena srpskoga imena u Crnoj Gori“.

Visokijem intelektualnim poštenjem i beskompromisnom borbom za naučnu istinu Vojislav P. Nikčević je žeženo potvrdio staru mudrost da „nema carskog puta u nauci“. Etnogenezom kao istoriogenezaom utvrđuje samobitnost crnogorskog naroda i nacije, njihovo jedinstveno etničko biće koje se ideološko-politički i bogomoljsko-vjerski, a ne etnički, cijepa na više nacija. Primjena subjektivističke teorije na Crnogorce bitno se temelji na „pomenima srpskog imena u Crnoj Gori“ na osnovu česa se izvodi i prisustvo srpske svijesti, a iz nje i samo srpsko etničko biće Crnogoraca. Objektivno nema tzv. crnogorskih Srba u Crnoj Gori.

Akademik prof. dr Vojislav P. Nikčević jedan je od izrazitih i nesumnutijih prvaka interdisciplinarne autohtone montenegrologije, kulturologije, i u ramu njih, etnogeneze, odnosno istoriogeneze i

jezikoslovlja crnogorskoga. Svojijem višetomnim naučnijem djelom i velikim brojem raznovrsnijeh bibliografskih jedinica V. Nikčević je nesporno među prvačnijem i najznačajnijim crnogorskim naučnicima u oblasti istoriografije i istoriologije, na jednom, a prvi u novom jezikoslovlju, na drugom boku, koji su ozbiljno koncepcijski, teorijsko-metodološki, faktografski, interpretacijom, jasnim i pouzdanijem zaključcima iz podumijente razljuljali i razurali „tradicionalističku” istoriju i lingvistiku i utirali novu duboku i široku trasu naučne crnogorske istoriologije o samostalnoj, posebno, zasebitoj i samobitnoj povijesnici crnogorskoj i š njom neraspučivijem jezikom Crnogoraca. Tijem se, na posve novi način prepoznata, autohtona crnogorska povijesnica iskazuje i kao stanovit sukob dvaju suprotivnijeh tendencija: samooslobađajuće samoniklo crnogorske i imperijalne svesrpske, odnosno veljesrpske.

Opštenita nauka o samobitnosti Crnogoraca nuždevita je teorijsko-metodološka pretpostavka za Nikčevićevo utemeljenje novoga crnogorskog jezikoslovlja, naučne afirmacije i emancipacije jezika Crnogoraca iz stega imperijalnoga srpstva i njemu odgovarajućega tzv. jedinstvenog jezika srpstva. Temeljno polazište i pristupište, ali i ishodište, nauke o samobitnosti Crnogoraca jeste nuždevit zahtjev za ukupno kritičko preispitivanje i prevrednovanje crnogorske povijesnice, navlaštito, svijeh „tradicionalističkih” teorija, metodologije i istoriografskih podataka na osnovu vrtanja na izvorna arhivska šedočanstva metodom kartezijske univerzalne naučnometodološke skepse u sve dosadašnje znanje, posebno, izvanjske – tobože – „naučne” rezultate u različitijem naukama koje su Crnogorce tumačile sa unaprijed postavljenijem zlonaumom u skladu sa veljdržavnijem i velikonacionalnim nacrtima.

Toga radi se akademik V. P. Nikčević svestrano i integralno bavio ukupnom crnogorskom poviješću i kulturom opštenito na razini savremene opštenaučne torije i metodologije. Gotovo da nema pojave i problema iz tjih oblasti, pa i političkih koji su u njih zadirali i sukobljavali se sa autohtonom crnogorskom koncepcijom, a da ih nije temeljno, sistematski, argumentovano i činjenično podrobno istraživao i kritički se spram njih odnosio.

U tom cjelovitom kontekstu, njegovo naučno interesovanje bilo je, sasvijem opravdano, naročito usmjereno i na etnogenezu opštenito, posebno gotovo svijeh Južnih Slovena, a navlaštito samobitnosti Crnogoraca iz česa

je proishodio i njihov zasebiti, toliko progonjeni i ništeni jezik. Etnogenezu nikada nije shvatao kao etnogenetiku, kojom ga je zvanična „režimska nauka” toliko etnogenezofobično i etnogenezofobiistički osporavala i proćerivala, no kao istoriogenezu, kojom je cjelovitijem i objektivnim pristupom etnogenezi Crnogoraca uporno kuduo dugo ozvanićavanu, u nauci odavno prevaziđenu, primjenu subjektivističke, odnosno spiritualističko-psihologističke teorije o narodu i naciji na crnogorsko pitanje u cjelini, posebno na narodnosno, nacionalno etničko i jezičko biće Crnogoraca.

Riječ je o kritici tzv. spomenarskoga metoda i pristupa koji samo na osnovu „pomena srpskog imena” u Crnoj Gori nedovoljstveno i nedopušteno legalizuje „srpsku svijest” u njoj, a samim tijekom i kao etničku svijest Crnogoraca. Navlaštito se kritički bavio prevrednovanjem utemeljivača takvoga subjektivističkog pristupa u konstatovanju i tumačenju prisustva „srpske svijesti u Crnoj Gori” Vasilija Đerića, kojega sve do danas obnavljaju razni epigonski pamfletisti u stilu Crnogorci o sebi kao Srbima. Nikčević je, uporedo sa drugijema, uspješno objektivno i precizno pobijao većinu bitnih njegovih navoda „pomena srpskoga imena u Crnoj Gori”. Nije sporan samo „pomen srpskog imena u Crnoj Gori” i „srpske svijesti”, naravno, ako je autentičan i nije krivotvoren, ali jeste njihova interpretacija, uzroci i zadata teza da se iz toga olako izvodi i srpsko biće Crnogoraca, izvan društveno-istorijskoga, kulturnog i ideološko-političkoga konteksta u kojem se ona javljaju, a naročito veći broj njihovih falsifikata. Nikčević je jasno ukazivao na pravo svakog pojedinca da se subjektivno oseća i narodnosno-nacionalno izražava po sopstvenoj volji, ali je jednak ukazivao na naučni princip objektivnosti po kojemu su Crnogorci narodnosno-nacionalno, odnosno etnički cjelovito samobitni i da se ne mogu dvojiti, trojiti, višeglavo ćerečiti po ideološko-političkim i bogomoljsko-vjerskim mjerilima. Zato je na kraju dokazao i korjenito zaključio u *Lučindanu* da u Crnoj Gori objektivno i nema etničkih crnogorskih Srba, pa tijekom ni nauke o samobitnosti Srba u Crnoj Gori.

Sa stajališta subjektivističke, odnosno spiritualističko-psihologističke teorije o Crnogorcima kao etničkim Srbima, svako se kritičko odnošenje spram „tradicionalnoga” sve(to)srpstva pobija pozivanjem na već posrbićenu, interpolovanu, odoma(ze)ćenu, često krivotvorenu „tradicionalnu” srpsku svijest i srpstvo u Crnoj Gori i šire. Citiraju se već interpolovana, srbizirana mnjenja pojedinijeh, navlaštito znavenijijeh Crnogoraca, grupa i slojeva, koji samo reprodukuju i

reprezentuju jednu već opštenito uvriježenu i indoktriniranu zabludu, predrasudu da su gotovo svi Južni Sloveni Srbi, pa se obavezno zbori da su oni bolje znali o sebi što su, ko su i odakle su, no mi što zborimo o njima. To je popularna, suštastveno populistička, dogmatska, na interpolovanom mnijenju (pričinskom znanju) zasnovana, ali i u „nauci” i publicistici korišćena, „spomen(ar)ska” metoda „pomena srpskoga imena u Crnoj Gori” u stilu *Crnogorci o sebi*, pri čemu se ne samo ne uočavaju, prepoznaju, no i posve ignorišu njihov stvarni kontekst, suština, unutrašnje značenje, smisao i motiv, kao i puna preinačenja, krivotvorenja, pogriješne interpretacije i neizvornost šedočanstava.

Takav metod posve je nedovoljstven, površan, obrnut, izopačen, jer ne polazi od stvarnoga historijskog bića Crnogoraca, od onoga što su stvarno bili i jesu, njihovijeh djela i činjenja, samostalne, posebite i zasebite milenijumske povijesti crnogorske, dakle objektivno, no od samijeh subjektivnih misli, ideja i ošecanja pojedinijeh njihovijeh predstavnika. To znači da se mora revnosno empirijsko-analitičkom metodom utvrditi stvarno (objektivno) činjeničko stanje, otkriti objektivni uzroci društveno-historijskih (posebno idejnih i kulturnih) pojava i njihove zakonitosti, znači, dati naučno objašnjenje tijeh pojava („pomena srpskoga imena”). Komplementarno tome, nuždevito je hermeneutičkom, fenomenološkom i kritičkom metodom proučavati, tumačiti i razumjeti i ono subjektivno u tijem pojavama u opštenitom i posebnom društvenom, ideološko-političkom sklopu i kontekstu duha, značenja, terminologije, smisla, unutrašnjih pobuda, ciljeva, nauma, trajnijih i uticajnijih ideološko-političkih i drugijeh programa i projekata vremena i tradicije u kojima su ti „pomeni srpskoga imena” nasta(ja)li.

Umjesto takvoga pristup(išt)a, polazi se od imperijalne interpolovane, uvriježene, uđenu, programski naturane, (p)odoma(ze) čene, često falsifikovane načertanijevske srpske svijesti u Crnoj Gori kao „gotove činjenice”, „same po sebi” i „gotovoga rezultata”. Ne poštuju se ni osnovni zahtjevi i postupci samoga utvrđivanja činjenica; jesu li ti „pomeni srpskoga imena” izvorni, izvori prvoga reda, jesu li falsifikati, preinačenja; čak se ne utvrđuju ni objektivni uzroci takvijeh pojava i „gotovih rezultata”, što je prvi i osnovni zahtjev historijske i opštenito naučne metodologije. Polazi se od ondašnje zvanične nauke koja je utemeljivala i bila apologet srpske nacionalističke romantičarske ideologije po kojoj su gotovo svi Južni Sloveni Srbi, pa nije čud(n)o što su tijem bili indoktrinirani i Crnogorci.

Upravo takvu svijest je i druga Jugoslavija proglasila za tabu, a svako se kritičko odnošenje spram nje i njezino preispitivanje apriori („s praga”) ne samo zabranjuje, etnogenezofobično i etnogenezofobistički sputava, unaprijed šeće i progoni, no se ideološko-politički vrednuje, anatemiše i ekskomunicira, proćeruje u ilegalu, van zakona, a tijem i van nauke, kao „crnogorski nacionalistički separatizam”, koji se u ovdašnjijem okolnostima zamjenjuje „novijem” izrazom „crnogorski nacionalistički ekskluzivizam”. Tijem se (h)oće onemogućiti kritičko ispitivanje rečene srpske svijesti i srpstva i primjena osnovnijih zahtjeva i postupaka naučnoga istraživanja. Ne samo da se ovi pomeni srpskoga imena „utvrđuju” izvan društveno-političkoga i kulturološkoga konteksta i ucjelovljenosti, no i posve mimo dugotrajnijega ostvarivanja najvažnijega projekta Načertanija i državne politike Velje Srbije, koji je davao intonaciju i znatno usmjerenje istorijskijem tokovima i zbivanjima. Ti „pomeni srpskoga imena” konstatuju se i nezavisno od samoga njihovoga crkovno-vjerskoga, socijalnog, klasno-staleškoga, vjersko-jurisdiktičkoga, državno-pravnoga, teritorijalnog i drugoga statusa, opštenitoga i posebnog značenja, koji su imali u vaktu svojega javljanja. Svjesno se ignoriše i samo imperijalno podrijetlo „pomena srpskoga imena u Crnoj Gori” i šire, što su tačno konstatovali i srpski istoriografi, ali bez daljijih potrebitih implementacija tih konstatacija u odnosu na samo srpstvo i srpsko etničko biće: „Širenje srpskog imena prema jugu usko je povezano sa širenjem države Nemanjića”, i: „Posebno srpsko i hrvatsko ime zaista se uglavnom poklapalo sa obimom političkog širenja i uticaja srpske i hrvatske države”.

Kada se tradicionalističkoj i režimskoj nauci citiraju megalomanske veljesrpske ideje ovijeh i drugih spisatelja, ona u tome vidi samo potvrdu za svoje (velje)srpstvo, odnosno samo srpstvo. U svakom tzv. pomenu srpskoga imena u Crnoj Gori i u drugijem zemljama (samijem po sebi) ona vidi samo dokaz za postojanje tzv. srpske svijesti u toj tradiciji i da su sve te zemlje, u kojima se pominje srpsko ime, srpske zemlje obuhvaćene tzv. srpstvom. To je osnovno metodološko nedovoljstvo svijeh stajališta „pomena srpskoga imena” u stilu „Crnogorci o sebi”.

Tradicionalistička i režimska nauka uopšte se ne pita čak ni za objektivno uzročno objašnjenje rečenijeh „pomena srpskoga imena” na osnovu zakonitosti društvenijeh pojava, pa ni same pojave srpske svijesti u Crnoj Gori i šire, samoga srpstva, no ih naprosto uzima kao „gotovu činjenicu”, „gotov rezultat”, sam po sebi razumljiv. Ona ne samo da bježi

no i ozloglašava i anatemiše svako kritičko prilaženje i preispitivanje pojave „srpske svijesti” u Crnoj Gori, pa i čak elementarnoga otkrivanja njezinih uzroka, da i ne spominjem njezinoga hermeneutičkoga i fenomenološkog tumačenja, utvrđivanje izvornosti i krivotvorenja koji se vavijek obnavljaju, čak i oni koji su već naučno utvrđeni kao takvi, u svrhu stalnoga posrbičenja Crnogoraca. Takvo pristupište i nije naučno jer ne samo da postavlja razne vannaučne (za)brane slobodnom naučnom istraživanju i kritičkom preispitivanju tih pojava no i ne dozvoljava da se prodire u suštinu tih pojava i njezinih uzroka, bez česa je nauka nepotrebn(it)a. Davno je filozofija, logika i nauka spoznala korelaciju i odnos suštine i pojave i izričito se isticalo, navlaštito još od Hegela, da, ako se ne prodire u suštastvo pojava i ako se pojava i suština posve poklapaju i iscrpljuju jedna u drugoj, nauka nije ni potrebna.

Narečena „tradicionalistička nauka i metoda” još se manje pita za hermeneutičko i fenomenološko tumačenje i razumijevanje čak ni samoga značenja pojmova i termina slavenosrpstvo, srpstvo, prisustva srpske svijesti u opštemu društvenom i kulturnome kontekstu u kojemu se javljaju; česa su oni proizvod i jesu li uopšte autentični ili interpolovani i indoktrinirani. Kada se zahtijeva racionalno-kritički odnos spram rečenijeh pojava, ne mislimo na primjenu dijalektičko-kritičke metode i njezinu vrijednosnu (navlaštito ne ideološko-političku) opredijeljenost (angažovanost), no naprosto na racionalno-kritičko ispitivanje i utvrđivanje uslova u kojima se one javljaju, postojanje trajnijih projekata koji na njih djeluju i koji ih uslovljavaju, utvrđivanje uslova pod kojima je dokumenat izvoran, arhivsku nespornost samijeh šedočanstava, izvora prvoga reda i njihovo krivotvorenje. A to je osnovni zahtjev i zadatak istoriografije i istoriologije, koji se suminjuju, prikrivaju i zaturaju. Upravo je to suštastveno nedovoljstvo tradicionalističke nauke sve do danas, čiji je najvažniji dokaz za postojanje srpske svijesti u Crnoj Gori sam njezin pomen, što je dovoljno za izvođenje zaključka da su se Crnogorci ošjećali i smatrali Srbima. Dovoljno je, npr., citirati što je rekla neka značajnija ličnost, kao kralj Nikola, da sugerise da je on bolje znao što je on narodnosno-nacionalno, no mi danas, bez ičesovoga otkrivanja objektivnih uzroka, unutrašnjih motiva, značenja, smisla i konteksta takvoga citata i u njemu „pomena srpskog imena”, „srbovanja”; ne dozvoljava se nikakvo tumačenje i razumijevanje pojma i termina *Srbin*, *srpski*, *srpstvo*, što je ono značilo kod te ličnosti, u tom vaktu; je li ono ideološko-politička, vjersko-crkovna, etnička ili neka druga odrednica. Da i ne zborimo o kusatom prevođenju termina slavenoserbstvo

u samo Srpstvo. Takva tradicionalistička nauka neće, prije svega, da obavi osnovnu zadaću, prvi naučni zahtjev – utvrđivanje činjenica, odnosno samijeh pomena „srpskoga imena u Crnoj Gori”, koji su od njih izvorni, a koji falsifikati i preinačenja; za koje se od njih može smatrati da imaju etničko značenje za Crnu Goru i Crnogorce, a za koje vjersko, crkveno-vjersko, jurisdikcijsko i sl. Na tome je uporno istrajavao i V. P. Nikčević.

Bitno je insistirati na analitičko-empirijskom – objektivnom utvrđivanju faza, stupnjeva, učestalosti, opštosti, zakonitosti, nužnosti samoga postojanja i prisustva toga fenomena (srpske svijesti i srpstva u Crnoj Gori), što i jeste zadatak nauke. Samo ako se taj fenomen tako iskaže, može se zboriti o njegovoj unutrašnjoj istorijskoj zakonitosti i uzimati ga kao crnogorsku etničku samoprodukciju, kao stvarni izraz etničke svijesti Crnogoraca.

Ukoliko je ta pojava sporna i spor(adič)na, nepreovlađujuća u odnosu na zakonito (opšte i nužno) iskazivanje Crnogorstva, onda je on ne samo sporan, sumnjiv, no i neodrživ kao etnički fenomen. Rečeni metod i pristup(ište) treba dopuniti fenomenološkom, hermeneutičkom i kritičkom analizom prodirati u njegov noumenon, umno suštastvo, da bi se uvidelo: da li, kako i koliko, sa svoje strane, povratno, posošuje i opravdava samobitnu etnogenezu Crnogoraca ili, pak, samu srpsku etničku svijest. Tako se ova dva različita metoda, u stvari, nalaze u zajedničkoj tački – otkrivanje zakonitosti (i na osnovu njih naučnoga objašnjenja toga fenomena), na jednom, i suštastva toga fenomena, na drugoj bandi.

Savremena istoriologija morala bi konkretno i precizno da se tijekom pozabavi. Umjesto toga, ona suštastveno ostaje na nivou već kuđene „hrestomatske spomen(arske) metode” („pomena srpskoga imena u Crnoj Gori”), u stilu prof. Vasilija Đerića i njegovih imitatora, koji zaista pišu zavjetne spomenare srpstva u Crnoj Gori. Sintagma „pomeni srpskoga imena” u Crnoj Gori formulacija je koja je ostala od pionira i sumarnika tragača za tijekom pomenima prof. Vasilija Đerića.

U potragu za „zemljama u kojima prebivaju (obitavaju) Srbi” upregla se i tadašnja srpska režimska nauka radi istraživanja „pomena srpskoga imena u Crnoj Gori” i ostalijem „srpskim zemljama” na osnovu čega će „izvoditi”: prvo, samo „prisustvo srpske svijesti”, a zatijem i samoga srpstva koje treba da zapuči Velju Srbiju. Na osnovu toga je

u srpskoj režimskoj nauci, ideologiji i politici i Crna Gora tretirana kao „srpska zemlja”, a Crnogorci kao Srbi, kao đeličak sveobuhvatnoga srpstva. Sve je to bio prodor srpske zvanične nauke uoči balkanskijeh i I. svjetskoga rata radi podastiranja ratnoga cilja srpskoga veljdržavnog i veljenacionalnoga programa. Takvu potrebitost zadovoljavala je i srpska režimska nauka, pa je u tome svoje mjesto našao prof. Vasilije Đerić, koji je na pretrazi „pomena srpskoga imena” odbranio i doktorsku disertaciju *O srpskom imenu po zapadnim krajevima našeg naroda*. Ova radnja V. Đerića bila je i ostala metodološka i istoriografska osnova svih ostalih studija i tušte starijih i ovdašnjijeh pamfleta u stilu *Crnogorci o sebi*, koje su iz samoga „pomena srpskoga imena” u Crnoj Gori, kao dovoljnoga razloga, automatski „izvodili”: prvo samo „prisustva srpske svijesti i srpstva” u njoj, a potom, na osnovu toga, i samo „srpsko etničko porijeklo i biće Crnogoraca”, odnosno autohtonost, samobitnost srpstva i Srba u Crnoj Gori.

U već spominjanoj radnji dr Vasilija Đerića navode se 82 „primjera” pridjevskoga oblika „srpski” i imenice „Srbin” u razdoblju od doseljavanja Slovena na Balkan pa do 1818. Drugo, „vrlo prošireno izdanje” pečatano je na početku I. svjetskoga rata (1914). Ova njegova radnja bila je, zanago, u zaprezi pripreme za rat srpske vlade i njezine „oslobodilačko-osvajačke” politike. I pored izvjesnijeh manjkavosti, vrlo uspješne kritike Đerićeve radnje dali su Savić Marković Štedimlja, Danilo Radojević, Vojislav P. Nikčević, ali i drugi autori koji nijesu neposredno polemisali sa V. Đerićem, no posredno i načelno demistifikovali srpstvo u Crnoj Gori. Među njima su: Dragoje Živković, Radoslav Rotković i Sreten Zeković.

Već sam istakao da su ovu radnju navlaštito uspješno kritički analizirali Savić Marković Štedimlja, Danilo Radojević, Vojislav P. Nikčević. Ovi spisatelji su jedan drugoga naučno dopunjavali i širili argumentaciju. Suštastvo njihove kritičke analize i zaključaka jeste: da su na znatnom dijelu pojedinačnih Đerićevih „primjera” pokazali da su oni neosnovani, da se radi ili o grubijem krivotvorstvima iliti o naknadnijem unošenjima i prenošenjima (krijumčarenju), aliti se pak ne odnose na Crnu Goru i Crnogorce oliti da su vjersko-pravoslavnoga, a ne etničkoga karaktera, značenja i smisla. Na osnovu ispitivanijeh slučajeva, potonja dva autora opštenito zaključuju (i za one slučajeve koje nijesu ispitivali) da se ni u jednom slučaju koji Đerić navodi ne radi o etnonimu (etnikumu) Srbi, srpski i da je sam Đerić obrnuto dokazao da je kod Crnogoraca postojao

pojam crnogorski narod u obuhvatnijem razdoblju. To je u osnovi tačno i istinito utvrđeno i zaključeno.

U cilju i u sklopu ostvarivanja imperijalno-izravniteljskoga srpskog (tajenoga) nacionalnog nacrtu, a navlaštito od Načertanija, aktivno se teži da se sve okolne nesrpske zemlje prisvoj(št)e, posrbiče. Traga se za „srpskijem imenom” svuđe i u svačemu i „prepoznaje” se u svemu, kako bi se u, tobožnjim, ostalijem „srpskim zemljama” pronašli srpski etnonimi. Pri tome se površno, bez kritičkoga odnošenja, bez otkrivanja pravoga smisla i značenja imena i pojmova koji nose oznaku srpski iliti slavenoserbski oliti slovenski, jednostavno uzimaju i tretiraju u značenju srpski. Dovoljno je da se samo pomenuti izrazi u literaturi i izvorima navedu u bilo česovom kontekstu, smislu i značenju, i da se odmah uzimaju i tretiraju kao „pomen srpskoga imena u Crnoj Gori” i kao dokaz „srpske (samo)svijesti Crnogoraca o sebi”. Ne libi se ni od preinačavanja, krivotvorenja i krijumčarenja tih preinaka i falsifikata. U traganju za „spomenarnim” navođenjem „pomena srpskoga imena” u Crnoj Gori, Vas. Đerić ili ne citira izvornik iliti se oslanja na izvore iz „druge ruke”, iz pogrešnoga prijevoda, aliti ih, pak, istrgava iz konteksta izvornika, užega i šireg istorijskog i drugog konteksta samoga izvornika. Gotovo redovito se nastoje poistovjetiti pojmovi pravoslavni, srpski pravoslavni obred, pripadnost srpskom pravoslavlju, pripadnost Srpskom Carstvu, srpskoj Pečkoj patrijaršiji, slavenoserbi, čak, i Sloveni sa Srbima, što je bila opštenita ideološko-politička namjera toga vakt, koja je postajala i opštenita zabluda.

S. Stojanović smatra da se „pomen srpskoga imena” u Crnoj Gori u značenju pravoslavlja i „srpskog obreda” javlja tek u 17. v. i da se ono sve više zamjenjuje sa riječju Srbin, srpski. Već i sama študija S. Stanojevića *Srpsko ime u zapadnijem srpskim krajevima* dovoljno zbori o unaprijed zadatoj tezi te njegove radnje, kao i Đerićeve, i da joj je izričita pretpostavka ondašnji imperijalno-indoktrinirani ideološko-politički (zlo) naum i nametnuta opštenita zabluda o jednom jedinstvenom svesrpskom narodu, odnosno da je Crna Gora „srpska zemlja”, a „Crnogorci Srbi” zbog nekadašnjeg pripadanja Srpskom Carstvu. Odakle uopšte potrebitost da se „pomen srpskoga imena” traži, pronalazi u srpskijem krajevima i srpskom narodu; zar to nije nešto što je aksiom, što se podrazumijeva samo po sebi: u srpskijem krajevima i srpskom narodu normalno je da se posve zakonito i nuždevito javlja srpsko ime, a druga imena sporadično, mimogredno; kao da se (h)oće dokazivati sopstveni identitet srpskoga naraoda, koji niko ne

dovodi u pitanje; kao da se traga za pomenom srpskoga imena u Srbiji?! Naime, on traga za pomenima „srpskog imena” u Crnoj Gori (u zapadnijem srpskim krajevima), a već je unaprijed te oblasti (Crnu Goru) imentovao srpskijem krajevima. Zaista je to tipičan primjer srpske „režimske nauke”, odnosno „nauke” u službi ideologije i politike, međusobnoga vrćenja u krugu pretpostavki i rezultata, kružišnoga uslovljavanja pretpostavki i samijeh rezultata. Po uzoru na njega to radi i Srbin Vas. Đerić, koji svoju radnju naslovljava *O srpskom imenu po zapadnim krajevima našeg naroda*. Ovđe pod pojmom „našeg naroda”, zanago, izričito podrazumijeva *svojega, srpskog naroda*. To je suštastveni biljeg svijeh onih koji su poput Vas. Đerića tragali za tijem pomenima „srpskoga imena” u Crnoj Gori, sve do najsavremenijih. Opšta je karakteristika svijeh njih da su u službi zadate teze i srpske „režimske nauke”, ideologije i politike, koju i potvrđuju upavo njihovim podastrtijem rezultatima.

Mada u načelu održiv i utemeljen na dobro ispitanom i nekad krucijalnom broju „primjera”, konačnom zaključku kritičara već pominjane Đerićeve radnje mogao bi se prigovoriti i logički problem generalizacije, odnosno nepotpuna generalizacija, jer se opštenito odnosi i na one primjere koje nijesu ispitivali (oko polovine slučajeva). Pri tome su neke „primjere” naprosto, s praga odbacili kao falsifikat, bez analize i dokazivanja, a neke logiciziranjem, dok su mnoge eliminisali opštenitom ocjenom da su njegovi pomeni „srpskoga imena u Crnoj Gori” crkovno-vjersko-pravoslavnoga, a ne etničkog karaktera i njihovoga prisutnog poistovjećivanja sa srpskijem narodom, iako to nije vazda primjereno. Nepotpuno i suviše je opštenito i njihovo shvatanje i razumijevanje poistovjećivanja srpske narodnosti sa pravoslavljem (tzv. srpskom vjerom), na što sam već posebno ukazivao.

Može se ovijem naučnicima uputiti osnovna zamjerka da se nijesu težišno i prvorazredno usmjerili i insistirali na otkrivanju izvornika i š njim sravnjivali i upoređivali Đerićeve i ostale „izvore” na koje se, zanago, površno pozivao i oslanjao. Stiče se utisak kao da oni polaze od (pret) postavke da je Đerić intelektualno pošten, da se korektno pozvao na izvore i da ga treba samo hermeneutički razumijevati i kritikovati. Tako V. P. Nikčević češće citira slučajeve V. Đerića, kao gotove i posigurane, da bi naveo primjere pomena „srpskoga imena u Crnoj Gori” koji, zpravo, imaju vjersko značenje, u smislu pravoslavlja. Doduše, pođekad konstatuju da za Đerićeve primjere i izvore nema izvornoga šedočanstva i na tome se stane.

Međuti(je)m, Đerićev hrestomatski spomenar i njemu nalični, sve do danas, kao i cjelokupna „tradicionalistička” tobožnja „nauka o samobitnosti Srba u Crnoj Gori”, mogu se prvorazredno naučno pobijati, prije i s vrhu svega, opštenitom metodološkom sumnjom u njih radi kritičkoga preispitivanja, iskanja izvornika, pozivanja na njih i temeljnoga istoriografskog i istoriološkoga zahtjeva za vrtanje na izvorna šedočanstva, na temeljno prevrednovanje, ponovo na prvu, istoriografsku fazu nauke, ali ne samo pozivanjem na već proglašene (objavljene) izvornike, no upravo na ponovno utvrđivanje njihove stvarne izvornosti. Jer, jedan od bitnih biljega „tradicionalne” nauke o tobožnjoj samobitnosti Srba u Crnoj Gori baš i jeste stalna reprodukcija, legalizacija i krijumčarenje već priugotovljenijeh, (p)repariranih, sumnjivijeh, neutvrđenih ili nedovoljstveno utvrđenijeh izvornika, često i očitijeh krivotvorenih dokumenata. U tome smislu u našoj istoriografiji, istoriologiji i opštenito nauci postoji prilična odbojnost, otporbenost i oporost spram nuždevitijeh zahtjeva za takvo radikalno preispitivanje, naročito u formi dužnoga poštovanja, uvažavanja i nastavljanja, daljega dopunjavanja, „prevazilaženja” („uključivanja pozitivnijeh rezultata”) zamiritalih prijetihodnika. Često se dešava da se pišu i zборе hvalospjevi utemeljivačima crnogorske istoriografije baš onijema koji su zamiritali korjenito prevrednovanje, preispitivanje objavljene selektirane istoriografske građe.

Đerićev je stil trajniji biljeg srpske nauke i osvajačke politike, počev od Miloša Obrenovića, preko *Načertanija*, do danas. Zato su se u vaktu priprema i u jeku tzv. antibirokratske revolucije (1998-1990) i YU-rata (1992-1995), prilikom popisa stanovništva i nacionalnoga izjašnjavanja, pa opet pojačano u antisuverenističkom-antireferendumskom pokretu (2004) u povodu raspisivanja referendumu pojavili razni „đerićevci”, koji su u više izdanja visokotiražno objavljivali knjige i brošure u stilu i duhu Vas. Đerića „Crnogorci o sebi” kao Srbima, a još više su ih propagirala i popularisala srpska sredstva informisanja. Sve to s ciljem da se neprekidno obnavlja indoktrinacija Crnogoraca tzv. srpstvom, bez česa bi mu presahli i oskorošili njegova izvorišta.

Pored znavene Batrića Jovanovića *Crnogorci o sebi*, nečesova NVO Odgovor (grupa mladih intelektualaca, kako piše u uvodu) izdala je brošuru *Tako su govorili...* (bez oznake mjesta i godišta izdavanja). Ova je brošura visokotiražno bila prilog dnevnoga lista *Dan* uoči popisa stanovništva Crne Gore 2004.

Pored toga što se ovđe ne pozivaju na precizni izvor citata, ponavljanje već u nauci utvrđenijih falsifikata, p(r)oturanja izraza slavenoserbi, Srpsko Carstvo, „srpske zemlje” (koje je obuhvatalo to Carstvo) i sl. kao Srbi, znavenoga poistovjećivanja srpskoga pravoslavnog obreda (tzv. srpske vjere) sa Srbima i srpstvom, manipulacije interpunkcijom, tu je drugi po redu u toj brošuri i jedan prostački, drski falsifikat, najobičnija podmetačina i opačina koja se podmeće i pripisuje vladici Vasiliju Petroviću. Međutijem, nigđe u Vasilijinoj *Istoriji o Crnoj Gori* nema ovoga tobožnjeg citata. Ništa novo; nastavlja se legalizacija i krijumčarenje tzv. srpske svijesti i srpstva u Crnoj Gori najdrskijim falsifikatima, a efekat toga je bio naglo razmnožavanje nacionalnijih Srba u Crnoj Gori po popisu stanovništva iz 2004. (sa 14% na 32%), upola manje Crnogoraca u Srbiji (sa stanoviti 150 hiljada na 75 hiljada) i zamiritane magistrature u Biogradu navedenijih članova redakcije Odgovora, među kojima je i znaveni srpski politikantski aktivista Budimir Aleksić.

Ovakvi i nalični pamfleti po tipu „hrestomatske spomenarske metode” i dalje su se objavljivali od strane pojedinijih historičara, naravno, pod patronatom SPC, domaćijeh i srpskih unitarista.

* * *

Za akademika Vojislava P. Nikčevića nije sporan samo „pomen srskog imena u Crnoj Gori” i „srpska svijest”, ali jeste njihova interpretacija, uzroci javljanja i zadata teza da se iz toga olako izvodi i srpsko biće Crnogoraca, izvan društveno-istorijskoga, kulturnog i ideološko-političkoga konteksta u kojem se javljaju, a naročito veći broj njihovijeh falsifikata. Jasno je ukazivao na pravo svakoga pojedinca da se subjektivno oseća i narodnosno-nacionalno izražava po sopstvenoj volji, ali je jednak isticao naučni princip objektivnosti po kojem su Crnogorci narodnosno-nacionalno, odnosno etnički cjelovito i jedinstveno samobitni, te da se ne mogu dvojiti, trojiti, višeglavo čerečiti po ideološko-političkim i bogomoljsko-vjerskim mjerilima. Zato je na kraju dokazao i korjenito zaključio u *Lučindanu* da u Crnoj Gori objektivno i nema etničkih crnogorskih Srba.

Sreten ZEKOVIĆ

**BY MEANS OF ETHNOGENESIS AND AN OBJECTIVE
APPROACH TO THE PROBLEM, VOJISLAV P. NIKČEVIĆ
OPPOSES A SUBJECTIVISTIC THEORY ABOUT
MONTENEGRIN PEOPLE AND NATION**

Through an objective and well-reasoned approach to the ethnogenesis of Montenegrins, Vojislav P. Nikčević was persistently trying to demystify the subjectivistic theory about Montenegrin people and nation, particularly in relation to the national (ethnic) and linguistic being of Montenegrins. He strongly criticizes an approach trying to legalize “Serbian consciousness” in Montenegro, and ethnic and linguistic “Serbian being of Montenegrins” based on it. He also advocates re-evaluating the arguments of Vasilije Đerić, the founder of such subjectivist approach of “Serbian consciousness in Montenegro”, and he, in an objective and thorough manner, refutes most of Đerić’s claims on the nature of „mentioning the Serbian name in Montenegro“.